

Андрій Сергійович ГУСАК

молодший науковий співробітник,
Інститут економіки промисловості НАН України

ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ КОРПОРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

Гусак, А. С. Перестрахування та його роль у підвищенні корпоративної відповідальності страхового бізнесу [Текст] / Андрій Сергійович Гусак // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 19. – № 1. – С. 178-183. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Предметом дослідження є теоретичні і практичні положення підвищення корпоративної соціальної відповідальності сторін за договорами страхування і перестрахування.

Мета. Метою статті є дослідження ролі перестрахування в підвищенні соціальної відповідальності страхового бізнесу.

Метод (методологія). Для досягнення поставленої мети використано методи збору і узагальнення інформації, обґрунтування організаційно-економічного механізму перестрахування в контексті корпоративної соціальної відповідальності.

Результати. Розглянуто теоретичні і практичні аспекти соціальної відповідальності страхового бізнесу. На прикладі роботи однієї з вітчизняних страхових компаній визначено, що соціальна природа страхового бізнесу, яка виражена в страхуванні відповідальності підприємницької діяльності в системі соціального страхування, особистих видах страхування, страхування майна і так далі, диктує страховим організаціям соціальну відповідальність поведінки. Описано схему передачі ризиків на перестрахування та відповідальність сторін у договорі страхування і перестрахування. Доведено, що перестрахування є дієвим інструментом забезпечення стабільності і прогнозування фінансових результатів діяльності страховика і дає можливість підвищити відповідальність учасників договірних відносин стосовно страхувальника. Зроблено висновки, що перестрахування за своїм призначенням забезпечує фінансову надійність страхових операцій, а передача ризиків на перестрахування посилює роль корпоративної соціальної відповідальності страховиків і перестраховиків, страхових брокерів, формує і зміцнює імідж і ділову репутацію страхових компаній.

Ключові слова: страхування; страховий ринок; перестрахування; посередники; страховий бізнес; корпоративна відповідальність.

Andrii Serhiiiovych HUSAK

Junior Researcher,
Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine

REINSURANCE AND ITS ROLE IN THE INCREASE OF CORPORATE LIABILITY INSURANCE

Abstract

Introduction. The subject of research is theoretical and practical provisions enhance corporate social responsibility of the parties under contracts of insurance and reinsurance.

Purpose. The article aims to study the role of reinsurance in increasing social responsibility of the insurance business.

The method (methodology). To achieve this goal used methods of collecting and compiling information, study the organizational and economic mechanism of reinsurance in the context of corporate social responsibility.

Results. The theoretical and practical aspects of social responsibility of the insurance business. In the example of one of the domestic insurance companies determined that the social nature of insurance business, which is expressed in the liability insurance of business activities in the social security system, personal types of insurance, property

insurance, etc., insurance companies dictate the social responsibility conduct. This scheme risk transfer to reinsurance and responsibilities of the parties in the contract of insurance and reinsurance. Proved that reinsurance is an effective instrument for ensuring stability and forecasting financial performance and enables the insurer to increase the responsibility of the actors contractual relationship regarding the insured. The conclusions that reinsurance for its intended purpose provides financial reliability of insurance operations, and the transfer of risk to reinsurance strengthens the role of corporate social responsibility of insurers and reinsurers, insurance brokers, creates and strengthens the image and reputation of insurance companies.

Keywords: *insurance; insurance market; reinsurance; intermediaries; insurance business; corporate responsibility.*

JEL classification: G22

Вступ

Страхування виникло і розвивалося, маючи своїм кінцевим призначенням задоволення різноманітних потреб людини за допомогою системи страхового захисту від випадкових небезпек. Багаторічний досвід страхування довів, що воно є могутнім чинником позитивного впливу на економіку загалом і на її суб'єктів зокрема. Крім того, страхова діяльність є одним з можливих джерел одержання прибутку однією з категорій суб'єктів страхових відносин – страховиками. Перестрахування є необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості страхових операцій і нормальної діяльності страховика. У високорозвинених країнах перестрахування є важливим економічним і фінансовим інструментом, що забезпечує повноцінне відшкодування збитків. Страховий бізнес постійно вивчається як з економічної, так і з юридичної точок зору, однак ринок страхових послуг, поведінка його споживачів, діяльність страховиків і перестраховиків та їх відповідальність підкоряються не лише економічним і юридичним законам, але і соціальним закономірностям розвитку явищ і подій. Сфера корпоративної відповідальності в цьому напрямі має достатній потенціал, тому розгляд ролі і перспектив розвитку механізму перестрахування у формуванні корпоративної відповідальності є актуальним і потребує подальшого аналізу.

Функціонування страхових компаній в умовах сучасних ринкових стосунків досліджували закордонні і вітчизняні автори Александрова М. М. [1], Базилевич В. Д. [2], Гаманкова О. О. [3], Литвин В. П. [4], Левченко В. П. [5] та ін. Проте вивчення ролі перестрахування ризиків як дієвого механізму забезпечення фінансової надійності страховика і дослідження сучасного стану корпоративної відповідальності страхового бізнесу потребує додаткових розвідок.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження взаємозв'язку механізму перестрахування в підвищенні ролі корпоративної відповідальності страхового бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Корпоративна соціальна відповідальність є інструментом, за допомогою якого підприємства регулюють вплив своєї діяльності на суспільство та затверджують свої принципи і цінності як у межах своїх власних внутрішніх методів і процесів, так і у взаємовідносинах з іншими учасниками [6]. Однією із стратегічних цілей реалізації корпоративної соціальної відповідальності, сформованої у стандарті ISO 26000, який запропоновано Міжнародною організацією зі стандартизації, є виробництво якісної продукції та послуг для споживачів [7].

Власне соціальна природа страхового бізнесу диктує страховим організаціям створення стратегії соціально-відповідальної поведінки. Специфіка страхової діяльності обумовлена необхідністю захисту громадських інститутів, організацій і окремо громадян від різного роду ризиків шляхом перейняття на себе зобов'язань по зниженню непередбачених витрат, відшкодуванню збитку третім особам, компенсації збитків, зняттю частини фінансового тягаря з держави по захисту населення у разі катастроф і стихійних лих, стимулюванню інвестиційної та інноваційної діяльності.

Поширення в сучасному суспільстві корпоративної соціальної відповідальності породжене новим розумінням стратегічної конкурентоспроможності великого бізнесу, у тому числі і страхового. Соціальна відповідальність страхового бізнесу містить внутрішній і зовнішній вияви. До внутрішньої соціальної відповідальності бізнесу можна віднести безпеку праці, стабільність заробітної плати, підтримку соціально значущої заробітної плати, розвиток людських ресурсів через програми підготовки і підвищення кваліфікації, роботу по підвищенню якості взаємин із зовнішніми і внутрішніми клієнтами, надання допомоги працівникам у критичних ситуаціях. До зовнішньої соціальної відповідальності бізнесу можна зарахувати спонсорство і корпоративну добродійність, сприяння охороні довкілля, взаємодію з місцевими органами влади, відповідальність перед споживачами послуг [8].

Компанії, які зарекомендували себе як соціально відповідальні і проводять активну соціальну політику у сфері розвитку персоналу, гарантують не лише зайнятість і справедливу заробітну плату, але і надають можливості професійного зростання, дотримання правил внутрішньокорпоративної етики тощо. Крім того, більшість видів страхування є інструментом реалізації соціальної відповідальності. Так особисте страхування (страхування життя, додаткових пенсій, медичне, страхування від нещасних випадків) дає можливість здійснювати соціальні інвестиції в людський капітал, страхування відповідальності дозволяє перекласти на страховиків цивільну відповідальність підприємств, організацій та фізичних осіб за завдану шкоду життю, здоров'ю і майну третіх осіб. Отже, динаміка розвитку страхового бізнесу обумовлює зростання його соціальної відповідальності і соціальних зобов'язань по відношенню до споживачів, партнерів і суспільства загалом.

Соціальна відповідальність однієї з провідних страхових компаній українського страхового ринку ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА» – це виконання своїх обов'язків відносно клієнтів, співробітників, держави. За 9 місяців 2014 року виплати клієнтам страхової компанії збільшилися на 67 % порівняно з аналогічним періодом минулого року і становили 173,886 млн.грн. Страхові виплати за такими видами, як страхування від вогневих ризиків і стихійних явищ, збільшилися в 10 разів і становили 45,2 млн.грн. Страхові виплати за договорами страхування майна збільшилися у 8 разів і становили за 9 місяців 2014 року 42,2 млн.грн. Загальна кількість укладених договорів за звітний період становила 115761 шт., з них 25,1 % — договори за добровільними видами страхування. Найбільше зростання премій за 9 місяців 2014 року порівняно з аналогічним періодом минулого року досягнуто в сегменті страхування залізничного транспорту і страхування відповідальності перед третіми особами. У середньому рівень виплат як співвідношення виплат до страхових премій за договорами добровільного страхування становив 48. 6 %, за договорами обов'язкового страхування – 49,3 %. По відношенню до співробітників ПрАТ «УАСК «АСКА» соціальна відповідальність – це створення гідних умов праці, надання можливості реалізації потенціалу кожного співробітника, забезпечення співробітникам рівних можливостей, у тому числі адекватної оцінки їх внеску в успішність бізнесу. Стосовно держави – це виконання усіх правових зобов'язань, у т. ч. щодо своєчасної сплати податків до державного бюджету. Страхова компанія здійснює виплати за полісами «Щит» страхувальникам, майну яких було завдано збитку в результаті бойових дій на сході України. Страховий поліс «Щит» охоплює і страхування майна, і від нещасного випадку. За одним договором можуть бути застраховані від одного до чотирьох членів сім'ї без зміни його вартості – 550 грн, а страхове покриття діє в період військових дій і громадянських заворушень [9].

Ринок страхових послуг сьогодні є найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків України. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.06.2014 р. становила 400 організацій. Відповідно до вимог законодавства України, страховий ринок поділений на два сектори: страхування життя (у цьому секторі станом на 30.06.2014 р. 58 компаній) та ризикове страхування, що містить усі інші види, крім страхування життя (342 компанії) [10].

Фінансовим інструментом забезпечення стабільності і прогнозування фінансових результатів діяльності страховика є перестрахування. Оскільки у природі страхування і перестрахування є багато спільного (розподіл ризику між зацікавленими сторонами договору страхування або перестрахування; схожість між страховиком, котрий передає ризик перестраховикові, і страхувальником, котрий передає ризик страховій компанії), то при проведенні перестраховальних операцій спираються на ті самі принципи, що й при страхуванні, зокрема: принцип страхового інтересу; принцип відшкодування збитків; принцип найвищої сумлінності.

Українське страхування і перестрахування підлягає державному регулюванню – воно є видом економічної діяльності, що вимагає обов'язкового ліцензування та регулюється спеціальним органом державної виконавчої влади – Нацкомфінпослуг. Державний контроль і нагляд страхового ринку спонукає соціальну активність страхового бізнесу. На етапі первинного розміщення ризику страховик і страхувальник виступають як соціальні партнери, при цьому страховим інтересом страхувальника є укладання договору страхування з метою отримання захисту при настанні страхового випадку (рис. 1).

Перестрахування для страхової компанії — це необхідна умова, яка забезпечує платоспроможність страхової компанії та створення збалансованого страхового портфеля. Розміщуючи ризики у перестрахування, ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА» керується принципами надійності, безпеки та диверсифікації. Наявність договорів з провідними західними перестраховальними компаніями дозволяє страховику створювати дійсно якісні страхові продукти. Ці продукти повністю відповідають світовим стандартам — і за обсягом відповідальності, що приймається на страхування, і за рівнем страхових тарифів. Крім того, перестрахування гарантує фінансову стабільність компанії — навіть при дії несприятливих чинників, наприклад, при коливаннях курсу гривні, значних обсягах страхових виплат і т. п.

Рис. 1. Схема передачі страхового ризику на перестрахування

Крім того, ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА» здійснює розвиток співпраці з провідними українськими страховими компаніями, надає їм якісний перестраховий захист. За даними звітності страхової компанії, частка страхових премій у обсязі валових премій за 1 квартал 2014 року становила 37,4 %. За цей же період страхова компанія одержала компенсацію від перестраховиків у розмірі 40,6 млн.грн, співвідношення між страховими виплатами і валовими преміями за договорами страхування і перестрахування з урахуванням компенсації становило 46,7 %. Важливим напрямом у підвищенні корпоративної соціальної відповідальності є отримання ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА» повноваження від імені усіх членів ядерного страхового пулу (ЯСП) України укласти договір страхування з Державним спеціальним підприємством ЧАЕС на період 2015-2016 рр. Страхові компанії, що входять у склад пулу, вже четвертий раз поспіль довіряють ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА» укласти з Чорнобильською АЕС договір обов'язкового страхування громадянської відповідальності за атомний збиток, а також розподілити і перерахувати платежі, що надійшли, усім учасникам цього ризику. Тариф по страхуванню відповідальності за цим договором складає 0,125 % і був встановлений спеціальною постановою Кабінету міністрів України в 2010 році. У 2013 році згідно з укладеним договором страхова сума за можливий збиток складала близько 1,8 млрд. грн. при страховому платежі 2,27 млн. грн. [9].

Страховик, який працює на страховому ринку за принципами перестрахування, зацікавлений у забезпеченні своєї фінансової надійності, тому його інтерес – це залучення якомога більше клієнтів. На етапі подальшого розміщення ризиків інтерес страховика, який виступає у ролі цедента, полягає в обґрунтуванні ліміту власного утримання і ефективному використанні інструменту перестрахування, який дозволяє максимально збалансувати страховий портфель страховика.

Розвиток страхового ринку постійно висуває низку проблем, вирішення яких вимагає розробки соціально-відповідальної стратегії страховика. Рівень якості страхових послуг, пропонованих вітчизняними страховиками підприємствам і приватним особам, поки що недостатньо високий порівняно із західними країнами. Головною причиною відмови споживачів від страхування залишається недовіра до страхових компаній. У багатьох країнах страхування характеризується як один із стратегічних секторів економіки і є надійною гарантією відшкодування власникам завданих збитків, завдяки наявності в страхових компаніях значних інвестиційних ресурсів, що постійно вкладаются в базові галузі і перспективні сфери діяльності. Вплив світового ринку, широкий спектр охоплення страхуванням різних областей діяльності підприємств і окремих громадян у західних країнах задає українським страховикам високі стандарти якості страхових послуг і ступінь відповідальності перед споживачами. Поява іноземних страхових компаній, які прагнуть захопити суттєву частку ринку в галузях особистого страхування, приводить до об'єднання вітчизняних компаній, зміни їх соціальних зобов'язань і вимог в області соціальної відповідальності.

При укладенні договору перестрахування страховик (цедент) передає частку відповідальності, а також страхові премії за договором страхування перестраховику, при цьому за організацію прийому ризику на страхування страховик має право на отримання комісійної винагороди з премії як частини

понесених цедентом витрат з укладання договорів страхування. Відповідальність перед страхувальником за договором страхування лягає повністю на страхувальника. Складним питанням для практичного перестрахування є визначення частки ризику, яку слід залишати на своєму утриманні. Передавати в перестрахування досить велику частку невігодно, оскільки страховик відраховує і значну частину зібраних ним страхових премій. Водночас досить високий ліміт власного утримання впливає на фінансову стійкість страховика. Тому виникає необхідність регламентації розміру власного утримання. Така регламентація може бути встановлена як законодавством, так і учасниками перестрахування. Існує багато теорій і практичних рекомендацій, які потрібно враховувати при визначенні ліміту власного утримання. Якщо розглядати сучасний стан ринку перестрахування в Україні, то слід визначити, що операції перестрахування здійснюються на українському ринку в секторі добровільного ризикового страхування. За своїми економічними показниками, соціальною значущістю та інституційним забезпеченням сектор добровільного ризикового страхування є найвагомішим сектором небанківських фінансових послуг в Україні. Крім того, вітчизняні перестраховики найбільше застосовують перестраховальні операції в майновому страхуванні та перестрахованні відповідальності. У посередницькій діяльності на страховому ринку важлива роль надається страховим брокерам. Відповідальна робота страхових брокерів впливає на стан та результативність страхового бізнесу. Перестрахування не лише захищає страховиків, а й сприяє захисту самого страхувальника, працівників страхових компаній від втрати роботи, акціонерів компаній від зниження прибутку, крім того, держава має гарантію надходження податків від страхової діяльності і т. ін.

Корпоративна відповідальність за договорами перестрахування перерозподіляється між страховиком (цедентом), який бере на себе відповідальність при укладанні договору страхування, та перестраховиком, який приймає частку відповідальності за цим договором від цедента.

Передача ризику на перестрахування не звільняє страховика від зобов'язань по договору страхування, крім того, цедент і перестраховик розподіляють між собою не тільки ризики, але й страхові премії, а договір перестрахування повинен укладатися за принципом сумлінності. Темпи зростання української страхової галузі і вихід на ринок іноземних страховиків вимагають дотримання міжнародних стандартів у стратегії розвитку страхових компаній, що полягають не лише в розробці доступних страхових продуктів, побудові ефективних бізнес-процесів, але і підвищенні соціальної відповідальності основних суб'єктів страхової діяльності – страхувальників, страховиків, страхових брокерів, перестраховиків.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Перестрахування є найважливішим сегментом вітчизняного та міжнародного ринку страхування. Виникнення перестрахування як системи перерозподілу страхових ризиків і збитків було історично обумовлене розвитком світового господарства, появою нових об'єктів страхування та пошуком страховиками нових форм і методів їх страхового захисту на якісно новій фінансовій основі. Перестрахування за своїм призначенням забезпечує фінансову надійність страхових операцій. Передача ризиків на перестрахування посилює роль корпоративної соціальної відповідальності страховиків (цедента, цесіонера), страхових брокерів, формує і зміцнює імідж і ділову репутацію страхових компаній.

Список літератури

1. Александрова, М. М. Страхування: навчальний посібник / М. М. Александрова. – К.: ЦУЛ, 2002. – 208 с. – ISBN 966-7938-77-8.
2. Базилевич, В. Д. Страхування: підручник / ред. В. Д. Базилевич. – К.: Знання, 2008. – 1019 с. – ISBN 978-966-346-449-7.
3. Гаманкова, О. О. Ринок страхових послуг в Україні: теорія, методологія і практика: монографія / О. О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283с.
4. Литвин, П. В. Аналіз проблем розвитку страхового ринку України [Електронний ресурс] / П. В. Литвин // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. – 2011. – Вип. 1. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nrzd/2011_1/40.pdf.
5. Левченко, В. П. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України в умовах фінансової нестабільності / В. П. Левченко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 257-266.
6. Маліновська, Я. О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: етапи становлення / Я. О. Маліновська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18. 6. – С. 200-204.
7. Поважний, О. С. Корпоративне управління: підручник / О. С. Поважний, Н. С. Орлова, А. О. Харламова. – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 244 с.
8. Хмельник, Ю. Г. Социальная ответственность страхового бизнеса в России.: дис. ... к. экон. наук. – 22.00.04. [Электронный ресурс] / Ю. Г. Хмельник. – Москва, 2008. – 163 с. – Режим доступу:

<http://www.dissercat.com/content/sotsialnaya-otvetstvennost-strakhovogo-biznesa-v-rossii#ixzz2il3CgIKV>.

9. Офіційний сайт ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aska.com.ua/rus/history/social_responsibility.
10. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2014 р. [Електронний ресурс] / Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг. – Режим доступу до інформації: <http://www.dfp.gov.ua>.

References

1. Aleksandrova, M. M. (2002). *Strakhuvannya: navchal'nyy posibnyk*. Kyiv: TsUL.
2. Bazylevych, V. D. (2008). *Strakhuvannya: pidruchnyk*. Kyiv: Znannya.
3. Hamankova, O. O. (2009). *Rynok strakhovykh posluh v Ukraini: teoriya, metodolohiya i praktyka*. Kyiv: KNEU.
4. Lytvyn, P. V. (2011). *Analiz problem rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy. Naukovi rozvidky z derzhavnoho ta munitsypal'noho upravlinnya*, 1. Retrieved from : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nrzd/2011_1/40.pdf.
5. Levchenko, V. P. (2011). *Problemy ta perspektyvy rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh finansovoyi nestabil'nosti. Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby Ukrainy*, 1, 257-266.
6. Malinovs'ka, Ya. O. (2008). *Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu v Ukraini: etapy stanovlennya*. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, 18 (6), 200-204.
7. Povazhnyy, O. S., Orlova, N. S., Kharlamova, A. O. (2013). *Korporativne upravlinnya*. Kyiv: Kondor.
8. Hmel'nik, Ju. G. (2008). *Sotsial'naya otvetstvennost' strakhovogo biznesa v Rossii*. Moscow. Retrieved from : <http://www.dissercat.com/content/sotsialnaya-otvetstvennost-strakhovogo-biznesa-v-rossii#ixzz2il3CgIKV>.
9. *Ofitsiyny sayt PrAT «Ukrayins'ka aktsionerna strakhova kompaniya «ASKA»* (2015). Retrieved from : http://www.aska.com.ua/rus/history/social_responsibility.
10. *Informatsiya pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy za 2014 r.* (2015). Retrieved from : <http://www.dfp.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2015 р.